

נאר של נייר

המשוררת של הנאיוויות הארצ ישראלית * ראש

הממשלה. הסופרים והלשון * אגודת אלמנות הסיפרות העברית *

ש"י עגנון תיאר את הקמת רחוב המלך ג'ורג' - וטדי קולק הורס אותו

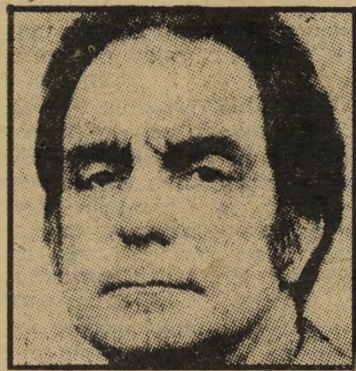
אגדת כשם, "אומברוויקה" (המוצלת), שבה מתרחשת העלילה. גיבור הסיפור הוא קוזימו, שבהגיעו לגיל 12 הוא נמלט ברגע של ריחה לצמרת העץ הקרוב לארמון אביו, ומצהיר שלא יורד מהעצים עד סוף חייו. קוזימו בונה לו בין עפאי העצים מיתקנים ומיכשורים שונים, בסיועו של אחיו הצעיר, המספר, שנשאר ברגליו על הקרקע. מזווית-ראייה חדשה זו, בין צמרות העצים, בוחן קאלווינו את התקופה. למרות שלמראית-עין נראה שהוא חי חיי-פרא, חיוו של קאלווינו שם הם "אינטלקטואלים". הוא מזמין ספרים ל"קריאה, ביניהם האנציקלופדיה של רידארי, תוך שבעצמו הוא הופך ערך אנציקלופדי. הסיפור כולו הוא בבחינת פארודיה על הפרא האציל של רוס, פארודיה שבמהלכה הופך קוזימו מגינם ומצילם של החלכאים והנדכאים, מולק את האיכרים לקראת מהפכה-צרפתית-וטא, ונקלע לפרשיות-אהבה מרתקות, נוסח התקופה.

לקורא העברי, המגלה בטרילוגיה זו את יצירותיו של קאלווינו לראשונה, מן הראוי לתרגם בהקדם את עבודותיו הנודעות יותר של מחבר איטלקי זה, כמו טירת הגורלות המצטלבים, שם הוא מצליח לצקת מיתוס מטאפיסי, על-פי אגדה, תוך מויגה עם הפיסיקה האטומית. למרות מאמציו של המתרגם, גאיו שילוני, תרגומו הוא מדויק אך נטול כל השראה סיפורית, ובו כמה פגמים צור-מים. על המתרגם לדעת ש"מכתב הרב עקומה" צריך להיות "איבחת חרב עקומה", ו"צ'הצ'יה חרב" הוא קרב-חרבות, ולכן צריך להיות "מרוק חרב". ומאד לא ברור למה התכוון המתרגם כאשר כתב "לעשוק כחילושים ופחירות..." האם המילה, "סחר" לא סיפקה את יצרניו? אבות אבותינו, נחשב כיום קלאסיקה בת-זמננו, ובאטלגיה כבר נכלל הספר בתוכניות-הלימודים. דומה שכל מי שגילה עניין בחורחה לואיס בורחס, שכמה מספריו כבר תורגמו לעברית, ימצא עניין רב לא פחות בספר זה.

האיטלקית בת-זמננו, שתפס בשנים האחרונות מקום של כבוד בסיפרות העולמית. מרבית ספריו של קאלווינו כתובים בנוסח הסיפורי המכונה מדע-בידיוני פרה-היסטורי, סיפורים המזכירים לעיתים את עולם הפנטסיה נוסח חורחה לואיס בורחס. ספרים אלה מהווים מעין תערוכת בתולדות הדימיון האנושי והאבסורד, שבמהלכם הוא מתרגם לשון התחושות והאירועים את נוסחות הפיסיקה המודרנית, כאשר מטרתו העיקרית היא העיסוק במטאפיסיקה.

הטרילוגיה אבות אבותינו מקיפה שלושה סיפורי הרפתקות דימוניות, המתרחשות בקיימת ימיה-הביניים ובמאות ה-17 וה-18. הסיפור הראשון, האביר שלא היה ולא נברא עלילתו מתנהלת בימי קארל הגדול. בין אבירי המלך מופיע שריון אחד ריק, לבן ומצוחצח, שאין שום גוף בתוכו. שריון זה הוא מכונת-לחימה רבת תושיה, המחוסנת בפני כל הפחדים והמגיבלות האנושיות; שריון, שיש לראות בו משל סיפורי למכונת-לחימה מודרנית, בת-זמננו, תולדת טכנולוגיה מתקדמת. לשריון הלבן יש נושא-כלים, שבדומה לשאר האבירים הוא מלא תחושות פחדים ודאגות, ומסמל את הממד האנושי. בסיפור זה משכיל קאלווינו להציג את הלוגיסיטיקה של אותה תקופה, מערכות הסניטאציה, בתי-החולים, אספקת מוון וכל שאר המרכיבים של מחנות צבא בתנועה.

הסיפור השני בטרילוגיה, הרוון החצוי עלילתו מתרחשת במאה ה-17, במילחמות-המאסף שבין אירופה הנוצרית לבין ה-אימפריה העות'מנית. הסיפור עצמו הוא אלגוריה פשטנית העוסקת בפצול-האי-שית בין טוב לרע. גיבור העלילה מתפלג במהלך הקרב לשני חצאים, הממשיכים

איטאלו קאלווינו
תולדות הדימיון האנושי

להתקיים. המחצית אחת של הרוון מגלמת את הרשע, ואילו המחצית האחרת את הטוב ה"נוצרי" בהתגלמותו. כל מחשבתו של הרשע מתמקדת בנקם, סאדיזם והרג בעוד המחצית הטובה של הרוון, שהיא כאמור התגלמות הטוב הנוצרי, מיטיבה עם קורבנותיו של החצי הרע. שני החצאים מגיעים לכדי עימות ברצותם לשאת רועת-אווזים מקומית, המביאה לאיתוויים ולמציאת השלמות הפשטנית נוסח קאל-ווינו, המורכבת מטוב ורע.

החלק השלישי בטרילוגיה הוא הבראון המטפס, המתוחכם מבין שלושת הסיפורים והמשמעותי בהם. הבראון המטפס הוא סאטירה שנונה על תקופת-ההשכלה של מערב-אירופה, האנציקלופדיסטים, דארן ז'וזף, מהפכה הצרפתית, הרומנטיקה וכל שאר קאלווינו ממקם במאה ה-18 ארץ

אי-ספר, ובשעות הפנאי שלו עסק בתיר-גום מיטב השירה העולמית לעברית והו-טה לוי אשכול, ראש-הממשלה השלישי, יסד ביוזמתו את מטען היצירה של ראש-הממשלה המוענק מדי שנה לכמה סופרים, ואפילו טרח פעם אחת לזמן לפגישה את המשורר דויד אבירן, על-מנת שזה יפענח בפניו מעט מרוי השירה המודרנית. הגב' גולדה מאיר, למרות סלידתה מתרבות, הומינה בתקופת כהונתה כראש-הממשלה ללישכתה קבוצה של סופרים, על-מנת לעמת את עמדותיה עם עמדותיהם במח' לוקת שהתעוררה בציבור בעניין איקריה ובירעם. ראש-הממשלה התמישי, יצחק רבין, נהג לכנס במעונו, אחת לשבוע, קבוצה של סופרים ואינטלקטואלים, ולדון עימם בבעיות בעולמן של סיפרות ותרבות. למרות ניסיונותיו העיקבים להציג עצמו כאיש-ספר, הבקיא בכל מיני ציטאטות מטאפיסוס, אובריוס, ושאר הרומאים הגלמדים על-פה בכל גימנסיה פולנית, ראש-הממשלה הנוכחי של ישראל, מנחם בגין, לא טרח ליצור מנע כלשהו עם הסיפרות העברית, מלבד ציטוט ביקורתו הרוויזיוניסטי של פרופסור יוסף קלוזנר על חלק בשר ודם מאת ח"כ משה שמיר, במהלך הדיון המאראתוני שנערך בכנסת לאישור הסכמי קמפ-דייוויד.

אי-אמון צבוע ומכוון של ראש-הממשלה בסיפרות העברית הוצג על-ידי הטלוויזיה הישראלית, שהקרינה באחד מיומני החד-שות שלה מיפגש בין מנחם בגין לבין חתן פרס נובל לסיפרות לשנה זו, יצחק בשוויט-זינגר. כאשר ביקש בשוויט-זינגר, כמינהג אנשי היבסקציה, שראש-הממשלה יפעל להגדלת והעמקת לימוד האידש בישראל השיב ראש-הממשלה, תוך התגמ-דו-תמה של הלשון העברית, וחירף את אי-יכולתו במילים, "קשה לעשות צבא באיריש... אי-אפשר לעשות עמוד דוים עמוד נוח פאיריש...". במילים אחרות, ראש-הממשלה, כחניך יהדות פולין, לא זו בלבד שהתעלם ממילחמת-הלשונות ש-התחוללה בארץ-הולדתו בין האידש -- עברית, אלא עלב עלבון צורב כלשון הארץ הזאת, בתרבות הארץ הזאת, כאילו נועדו אלה לשמש את הצבא שעה שאידיש נועדה לשמש את הסיפרות ואת התרבות. קשה לקרוא לגיסות זה, "עמידה גאה... הד...". וכל שאר מטבעות-הלשון הרוויז-יוניסטיות. מה עוד, שכל זה נאמר בפני אדם שקודם להורבנה של יהדות פולין, העדיף להימלט ליבנה שעל נהרות מב-האטן, במקום להגיע ליבנה שלמרגלות המצדה. לזכותו של ראש-הממשלה ייאמר, שאם היה נפגש עם סופרים כעמוס עזר, יהודה עמיחי, א.ב. יהושע, עמוס קינן, פינחס שדה ואחרים, על מה יש לו לדבר אתם, ובאילו שפה? ואם יאמר דבר-מה, מן הסתם יפתח ב, איך אתם, הסאברס, אומרים..."

תרגום

קאלווינו

בימים אלה ראה אור בעברית סיפור המתורגם הראשון של הסופר האיטלקי איטאלו קאלווינו*, מהבולטים בסיפרות

* איטאלו קאלווינו, אבות אבותינו, טרילוגיה. מאיטלקית: גאו שילוני בסיוע עה של מרגלית ביראנו, הוצאת ספרית המיפעל לתרגום סיפרות מופת, 358 עמודים (כריכה רכה).

תיאטרון

"מתת"

לפני כשלושים שנה מתה, בדמי ימיה, בקיבוץ גבת שבעמק, המשוררת פניה ברגשטיין. בימים אלה משחזורים חיה ושריה בידי להקת שחקנים, המעלים הצגה שנועדה להביא לצופים מעט מדמותה של משוררת ארצ ישראלית נאיווית, ש-קיסמה וקסם שיריה לא פגו במשך ה-שנים*.

יום ועורך ההצגה הוא השחקן הצעיר

פניה ברגשטיין
לדור אשר לא ידע

מיכאל שושן, שליטק קטעים מתוך יומניה של המשוררת ושיריה, באסף את הלחנים שחברו לשירי פניה ברגשטיין בידי מל-חינים כדויד זהבי, אמיתי נאמן ואחרים, שגם מהם נודף ריח של ארץ ישראל שפסה וכלתה מן העולם.

ציר ההצגה בנוי על פגישתם הדימונית של נערה ונער (אביבה הד ומיכאל שושן) בני זמננו, עם המשוררת (מרים נבו). עיון במיכאל החומר המועלה בהצגה, מעיד כי מיכאל שושן וחבריו הצליחו לשמר בה את דרכי הביטוי האופייניים למשוררת, ואת סיגנונה הנאיווית, שהוא קונטרסטי עד למאד לישראל הרכושנית והמתוחכמת של סוף שנות השבעים. וככותרת אחד מספריה, מתת, שלושים שנים אחרי מותה, שיריה של פניה ברגש-טיין הם בבחינת מתת לדור אשר לא ידע.

החוויה הישראלית

"עמוד דוים"

עוד קודם שתמו הדי יריות מילחמת העצמאות, הוזמן ראש-ממשלתה הראשון של ישראל, דויד בן-גוריון, קבוצה של סופרים עבריים אל לישכתו, וניהל עימם דושייה על תפקידו של הסופר במדינה. ראש-הממשלה השני, משה שרת, היה

* ההצגה "פניה" מועלית על-ידי תיאטרון "הזמן" בהשתתפות אביבה הד, מיכאל שושן ומרים נבו.

תולעי תרבות

הזזה

"אביבה הזו נולדה בעין-חרוד (1923), עמק-ירזעאל. סיימה את לימודיה באוני-ברטשה בירושלים. רשמתה הראשונה "קטוע טכסט של חיים הזו ואיריבנתו" נדפסה בכרך ד' של "הספ"רות" (אפריל, 1973). שירה הראשונה שראה אור, "שפת ירשם" נדפס ב"יריעות אה-רונות" (7 במארס 1975). חיים הזו הפקיד בידה את עובדו הסיפורי..."

הוצאת עט'טוב, בשיתוף עם קרן חל-אביב לסיפרות ולאמנות, מפרסמת סידרת ספרים מכובדת ובה מיבחר מאמרים על יצירתם של סופרים ומשוררים עבריים שונים. הביוגרפיה ה"ל של אביבה הזו ראתה אור במדור הביוגרפיות של הספר "חיים הזו - מיבחר מאמרים על יצירות", בין ביוגרפיות של מחברי המאמרים על יצירתה שהתפרסמו בקובץ זה. למרות שאין מאמר של הגב' הזו בקובץ גופה. תרומתה של הגב' הזו לקובץ היא ברשימה התאריכים בחייו של חיים הזו ואני מודה לידידי, איש הספר הירושלמי, י"ד אבר-מסקי, על שהעיר והאיר עיני, בכמה מן התאריכים בחייו של חיים הזו המנות, ובכמה מהתאריכים בחייה של הגב' הזו' תיבדל לחיים ארוכים.